

SÜRÜNÜN İÇİNDE OLMAK: DİJİTAL DÜNYANIN ELEŞTİRİSİ ÜZERİNE BİR OKUMA

Rabia ZAMUR TUNCER¹

Öz

Byung-Chul Han tarafından kaleme alınan *Sürünün İçinde Dijital Dünyaya Bakışlar* isimli kitap, iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte toplumsal yapıda meydana gelen değişim ve dönüşümleri eleştirel bir bakışla ele almaktadır. Söz konusu kitap, Twitter ve Facebook aktivizmi örnekleminden hareketle dijitalleşmenin iktidar, toplum, birey, kamusal ve özel alanda nasıl bir dönüşüme yol açtığı, bu dönüşümün davranışları, algıyı, duyguları, düşünceleri ve hatta yaşam biçimini nasıl etkilediği üzerinde durmaktadır. Tartışmasını temellendirdiği eleştirel bakıştan hareketle günümüzün dijital gözetim toplumunun öznesini dijital sürü olarak tanımlayan Han, sürü içinde hareket eden öznenin topluluğun ve kamusal alanın parçalanmasından sorumlu olup olmadığını, gerçek bir politik eylem ve anlamlı söylem üretimini aşındırıp aşındırmadığını, kitle ruhu taşıyıp taşımadığını eleştirel bir bakış açısıyla yanıtlamaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın temel dayanağını dijital ortamdaki paradigma değişimini tam kavrayamayan öznenin bu yeni ortam tarafından nasıl sürüklendiği ve etkilendiği oluşturmaktadır. Bu etki gücünün kabulünden hareketle Han, kitabında, dijital sürünün nasıl ve hangi yönde bir değişimi sembolize ettiğini, nasıl konumlandığını ve temel özelliklerini infial toplumu, medyasızlaştırma, enformasyon yorgunluğu, saygı, temsil krizi, psikopolitika gibi kavram setleri üzerinden sosyolojik, siyasal ve kısmen ekonomik bağlam vurgusu içinde ele almaktadır. İlgili kavram setleri dijital sürünün aktif görünürken pasif, etken görünürken edilgen olma halinin anlaşılabilmesine de önemli bir kanıt oluşturmaktadır. Bu çalışma söz konusu kitabın değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen inceleme çalışması içinde, söz konusu eleştirel yaklaşım bağlamında Han'ın sürünün içinde olmak üzerine ortaya koyduğu düşüncelere ve kavram setlerine yer verilmiş, kitabın ana fikri tespit edilerek güçlü ve zayıf yönleri üzerinde durulmuş ve literatüre sunduğu katkılar ele alınmıştır. Dijitalleşmeye dair olumlu ve olumsuz eleştirilerinin doruğa çıktığı içinde yaşadığımız çağda, bu eleştirilerin çok ötesinde ancak tam onlara kanıt zemini oluşturacak şekilde yapılandırılan kitap, söylem çizgisiyle literatüre katkı sağlamak ve dijital sürünün nasıl ve hangi yönde bir değişimi sembolize ettiğini, temel özelliklerini ve klasik kitleden farklarını ortaya koymaktadır. Tüm okumalar ve değerlendirmeler sonucunda, dijital sürü kavramsallaştırmasının Han'ın aktardığı şeffaflık toplumu, yorgunluk toplumu, performans toplumu, kontrol toplumu, dijital gözetim toplumu gibi kavramsallaştırmalarının tamamlanışı ve zorunlu bir sonucu olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Dijitalleşme, Dijital gözetim toplumu, Dijital sürü, Dijital panoptikon.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, rabia.zamur@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9922-0334

BEING IN THE SWARM: A READING ON THE CRITIQUE OF THE DIGITAL WORLD

Abstract

Byung-Chul Han's book "In the Swarm: Digital Prospects" critically analyzes the alterations and transformations in social structure resulting from advancements in communication technology. Byung-Chul Han's book "In the Swarm: Digital Prospects" critically analyzes the alterations and transformations in social structure resulting from advancements in communication technology. The book explores how digitization, exemplified by Twitter and Facebook activism, has altered power dynamics, societal structures, individual identity, and the public and private realms, and how these changes influence behavior, perception, emotions, cognition, and lifestyle. Han characterizes the contemporary digital surveillance society as a digital swarm, employing a critical lens to assess whether individuals within this swarm contribute to the fragmentation of community and public discourse, undermine genuine political action and substantive dialogue, and embody a collective mentality. The primary premise of the present study is how the subject, unable to completely comprehend the paradigm change in the digital landscape, gets "swarmed" and influenced by this new environment. Han analyzes the implications of this influential power, detailing the directional shifts represented by the digital collective, its positioning, and its primary attributes within sociological, political, and partially economic frameworks, utilizing concepts such as the society of outrage, de-mediatization, information fatigue, respect, the crisis of representation, and psychopolitics. The associated concept sets also offer significant evidence for comprehending how the digital swarm can be both passive while seeming active, and passive while appearing active. The present study aimed to analyze the book in question. The review study conducted for this purpose includes Han's thoughts and concept sets on being in the herd in the context of this critical approach. The central idea of the book was identified, its strengths and weaknesses were highlighted, and its contributions to the literature were discussed. In the present day, which is characterized by heightened scrutiny of digitalization, the book transcends mere criticism by offering a substantive foundation for such discourse. It enriches the literature by elucidating the transformative nature of the digital collective, delineating its fundamental attributes, and distinguishing it from traditional mass phenomena. The conceptualization of the digital swarm is a culmination and essential outcome of Han's theories, including transparency society, fatigue society, performance society, control society, and digital surveillance society, as evidenced by the readings and evaluations.

Keywords: Digitalization, Digital Surveillance Society, Digital Swarm, Digital Panopticon.

Giriş

2012 yılında Berlin Sanat Üniversitesi'nde ders vermeye başlayan ve iktidar, neoliberalizm, hiperkültürelilik, anlatı, dijitalleşme, medya, şiddet, estetik gibi konularla ilgilenen Byung-Chul Han, Sürünün İçinde Dijital Dünyaya Bakışlar isimli kitabında elektronik ortamların hızla artışı karşısında

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 24.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 23.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 92-107

Kitap İncelemesi /Book Review

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1572991>

duyguların, davranışların, algının, düşüncelerin, birlikte yaşama biçiminin bireysel ve toplumsal düzeyde nasıl değişim geçirdiği üzerinde durmaktadır. Çalışma, teknolojik gelişmelerle birlikte dijital ortamda uyuştüğümüz ve bu uyuşmanın beraberinde getirdiği kör, sağır, dilsiz ve ele geçirilmiş olma halinin günümüzün krizini oluşturduğu görüşü üzerine temellenmektedir. Bu bağlamda yazar çalışmasında, dijital sürünün nasıl ve hangi yönde bir değişimi sembolize ettiğinden, temel özelliklerinden ve dijital sürünün klasik kitleden farklarının nasıl oluştuğundan bahsetmektedir.

Han, sürü içinde olmayı medyasızlaştırma, temsil krizi, psikopolitika, infial toplumu, enformasyon yorgunluğu gibi kavramlar üzerinden tanımlamakta ve açıklamaktadır. Han'a (2024, ss.20-22) göre, dijital sürü, yalnızlaştırılmış bireylerden oluşmaktadır ve kitle ruhu veya kitle tininden tamamen yoksundur. Çünkü gerçek kitlelerin aksine kendi içinde tutarlılık göstermez, oluştukları hızda dağılır ve geçicilikleri yüzünden siyasal enerji geliştiremezler. Yazara göre, toplumsal yapının bu değişimi kapitalist düzeni gerçekten sorgulayabilecek bir karşı gücün oluşmasını engellemektedir. Bu kapsamda çalışmada, dijital sürünün içindeki özneye dair bakışların temel çerçevesine yer verilmektedir.

Han'ın kitabının bir inceleme nesnesi olarak okunmasının ve değerlendirilmesinin nedeni, dijital medyanın günümüzde kazandığı öneme paralel olarak dijital sürüyü nasıl ürettiğini ve bireyin dijital medyada pek çok şeyi görmesini engelleyen olguları anlama yolunda onları yeni baştan okumanın gerekliliğini vurgulamış olmasıdır. Bu bağlamda, dijital medyanın imkân ve sınırlılıkları içinde dijital sürünün nasıl konumlandığı konusunda bir okumayla yapılacak inceleme dikkat değerlidir. Dikkate değerdir çünkü dijitalleşmeye dair olumlu ve olumsuz eleştirilerinin doruğa çıktığı bu dönemde, bu eleştirilerin çok ötesinde ancak tam onlara kanıt zemini oluşturacak şekilde yapılanan çalışma, söylem çizgisiyle literatüre katkı sağlamakta ve bireyin dijital medyayla olan bağının neden ve nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır.

1.İnceleme

Han, on altı bölümünden oluşan Sürünün İçinde: Dijital Dünyaya Bakışlar isimli kitabına saygının koruma, kollama ve gözetme eylemi ile ilişkili olduğundan ve mesafeli bir bakışı içerdiğinden bahsederek başlamaktadır. Bu bağlamda, saygının kaybolduğu, mesafenin eksildiği yerde kamusalığın çökeceğini, dijital iletişimin bütün mesafeleri yıktığını ve bu durumun özel ile

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 24.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 23.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 92-107

Kitap İncelemesi /Book Review

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1572991>

kamusal olanın birbirine karışmasına, dolayısıyla mahrem olanın ortaya saçılmasına neden olduğunu belirtmektedir.

Mekânsal mesafelerin ortadan kalkması, zihinsel mesafelerin de yıkımına yol açıyor. Dijital olanın medyalitesi/aracılığı, [doğası gereği] saygının içinden çekilip çıkarılmasıyla oluşuyor. Dijital ortamın teşvik ettiği anonim iletişim, saygıyı kökünden yıkıyor. Sosyal ağlar da mahrem olanın sergilenme alanı olarak ortaya çıkıyor. Dijital ortam, kamusal alandaki enformasyon üretimini özel olana kaydırarak iletişimi özelleştiriyor. (Han, 2024, s.12)

Dijital iletişim ve sosyal medya bu süreçte mahremiyetin sergilendiği bir alan olarak öne çıkmakta ve farklı özellikler barındırmaktadır. Bunlardan ilki, kendi zamansallığı dolayısıyla dijital iletişimin geleneksel iletişimden daha fazla duygulanım aktarması ve anında duygusal boşalmayı mümkün kılmasıdır. Han (2024, s.13), bu ortamı bir etkilenim/duygulanım ortamı olarak değerlendirmektedir. İkincisi, dijital ağların öncelikle simetrik bir iletişimi desteklemesidir. Dolayısıyla dijital ağlarda katılımcılar hem gönderici ve alıcı hem de tüketici ve üreticidir. Böylelikle, göndericiyi alıcıdan ayıran net bir hiyerarşi ortan kalkmakta, katılımcı, enformasyonu sadece pasif şekilde tüketmekle kalmayıp aksine aktif olarak üretebilmektedir. Ancak bu durum, Han'ın (2024, s.13), dijital ortamda bir kişiye karşı topluca gelişen olumsuzlama silsilesi, kontrol edilemeyen bir tür dalga, iletişimsel gürültü olarak tanımladığı Shitstorm² kavramsallaştırımının da habercisidir. Çünkü Shitstorm, hiyerarşinin yataylaştığı durumlarda kendini daha kolay göstermektedir. Bu kolaylık da güç/iktidar düzenini dönüştürmekte, iktidarın gücünün azalmasına neden olmaktadır. Han'a (2024, ss.15-16) göre, bugün her yerde büyüyen Shitstorm, saygıyı toplumsal yapının işlevsel bir ögesi haline gelmeye mecbur bırakmakta ve egemenliğin de yeniden tanımlanmasını gerekli kılmaktadır.

Diğer yandan Han'a (2024, s.17) göre, bu Shitstorm, dikkat çekmek ve dikkati bir yere yönlendirmek için infial dalgalarını beraberinde getirmekte, bu dalgalar toplumsal veya politik açıdan çok az önemi olan olaylar karşısında ortaya çıkmaktadır. Çalışmasında yazar, infial toplumunun bir skandal toplumu olduğunu ve infial dalgalarının karakteristiğini aşağıdaki gibi aktarmaktadır:

İnfial dalgalarının karakteristiği olan isyankârlık, histeri ve inatçılık, hiçbir nesnel iletişime, hiçbir diyaloga, hiçbir söyleme izin vermez. İnfial dalgaları aynı zamanda toplulukla çok düşük düzeyde bir özdeşleşme olduğunu gösterir. Dolayısıyla, bütüncül-toplumsal bir kaygı mekanizması sağlayacak stabil bir "biz" oluşturmaz. (Han, 2024, s.17-18)

² Shitstorm, Almaya'da çevrimiçi ortamlarda birey, grup ya da kurumlara yönelik hızla artan öfke fırtınası anlamında kullanılmaktadır (Poerksen & Detel, 2014, s.76).

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 24.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 23.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 92-107

Kitap İncelemesi /Book Review

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1572991>

Bu bağlamda infial toplumunun, kamusal söylem için gerekli olan kararlılık ve süreklilikten yoksun olduğunu söylemek mümkündür. Han (2024, s.18), infial toplumunun herhangi bir eyleme geçme gücü geliştirmeye izin vermeyen sadece duygulanımsal bir durum olduğunu “Sözde öfkeli vatandaşların kaygısı bütün toplum için değil, aksine büyük ölçüde kendileri için bir kaygıdır. Bu nedenle hızla yeniden dağılır” sözleriyle aktarmaktadır.

Bununla birlikte Han, infial kitleleri ile dijital sürünün özdeş olmadığını da vurgulamaktadır. Ona göre, dijital devrim nedeniyle bugün kritik bir geçiş süreci yaşanmakta ve kitle profili değişmektedir. Çünkü çoğunluk oluşumu hali hazırdaki iktidar ve tahakküm ilişkisini sıkıştırmaktadır. Bu yeni çoğunluğun adı dijital sürüdür. Dijital sürü, Gustav Le Bon’un (1997, s.20) Kitleler Psikolojisi adlı çalışmasında “kollektif bilinç” ve “kollektif ruh” ile hareket eden “bir tek varlık” halinde tanımladığı kitlelerden farklıdır.

Han’a (2024, s.20) göre, dijital sürü, bir kitle değildir. Birleştirici ve bütünleştirici bir kitle ruhu içermeyen, yalnızlaştırılmış bireylerden oluşan, gerçek kitlelerin aksine kendi içinde tutarlılık gösteremeyen, kamusal bir alan oluşturmayan ve kamusal bir söyleme katılmayan, politik davranmayan, kendisini oluşturan bireylere indirgenemeyecek özelliklere sahip bir yapıyı ifade etmektedir. Bu sürüde insanların rastgele bir şekilde toplanması bir kitle oluşturmamaktadır. Han (2024, s.21) dijital sürü içindeki bireyin ortak eylem becerisine sahip bir biz oluşturamayacağını, kendini tek bir ses olarak ifade edemeyeceğini dile getirmektedir. Bu durum Le Bon’un (1997, s.20) “kitlelerdeki zihniyetin tekleşmesi kanunu”na aykırıdır. Bu bağlamda çalışmasında yazar, günümüzün toplumsal durumunun çokluk değil yalnızlık tarafından nasıl karakterize edildiğini ve bu durumun ortak eylem ihtimalini nasıl azalttığını şöyle açıklamaktadır:

Ağın dijital sakinleri fiziksel olarak toplanmazlar. Bir biz oluşturacak olan toplanmanın içselliğinden yoksundurlar. Bir araya gelmekten/toplanmaktan yoksun özel bir toplama, içsellikten, ruhtan ya da tinden yoksun bir kalabalık oluştururlar. Onlar kendi kendilerine, izole ve yalnız, bir ekranın önünde oturan hikikomorilerdir³. Radyo gibi elektronik ortamlar insanları bir araya getirir/toplar, dijital medya ise yalnızlaştırır. (Han, 2024, ss.21-22)

³İlk kez Japon psikolog Tamaki Saito tarafından 1998 yılında terimleştirilen, “çekmek”, “içeri girmek”, “kapanmak” anlamlarına gelen “hiku” ve “komoru” Japonca kelimelerinden türetilen ve “sosyal geri çekilme” anlamında kullanılan hikikomori, kendisini gönüllü olarak en az altı ay toplumdan soyutlayarak evine veya odasına kapatan, interneti çok kullanan ve yalnızca en zorunlu bedensel ihtiyaçlarını karşılamak için odalarından çıkan bireyin, dış dünyadan izole olma, aileleriyle bile iletişim kurmayı reddetme, işe veya okula gitmeme gibi sosyal etkileşimlerden kaçınma eğilimini ifade etmektedir (Kato, 2011; Saito, 2013; Teo vd., 2015; Duman, 2021). Han kitabında terimi dijital çağın öncesinden gelen ve şekil değiştiren bir fenomen olarak yorumlamaktadır.

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 24.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 23.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 92-107

Kitap İncelemesi /Book Review

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1572991>

Bu perspektiften hareketle Han, dijital sürünün kolektif hareket etme örüntülerinin fazlasıyla geçici ve istikrarsız olduğunu ifade etmekte ve dijital sürü kavramsallaştırmasının Gustov'un kitlelerinden farkını aşağıdaki gibi aktarmaktadır:

Klasik kitle tıpkı işçi kitlesi gibi oynak değil bilakis gönüllüğe dayalıdır ve geçici örüntüler yerine sağlam formasyonlar oluşturur. Tek ruhla, tek bir ideolojiyle birleşerek tek bir yönde ilerler. Gönüllüğü, kararlılığı ve sağlamlığı sayesinde mevcut tahakküm ilişkilerine cepheden saldırabilecek bize de ortak eylem becerisine de muktedirdir. Yalnızca ortak eylem kararlılığındaki bir kitle iktidar/güç üretebilir. Kitle, iktidardır/güçtür. Dijital sürülerde bu kararlılık eksiktir. Onlar ilerlemezler. Oluştukları hızda dağılırlar. Bu geçicilikleri yüzünden siyasal enerji geliştiremezler. Shitstormlar da aynı şekilde, hâkim iktidar ilişkilerini sorgulayabilecek bir güce sahip değillerdir. Sadece ifşa ederek ya da skandal yaratarak tekil kişilerin üzerine saldırırlar. (Han, 2024, s.22)

Bu nedenle de Han'a (2024, s.25) göre, dijital ortam, bir mevcudiyet ortamıdır. Bu mevcut ortam, aracılığı ve filtrelemeyi ortandan kaldırmaktadır. Yazar, aracılık ve temsilin bir çeşit yetersizlik, şeffaflık eksikliği veya zaman ve enformasyon trafiğine yol açan bir şey gibi yorumlandığından bahsetmektedir. Han'ın (2024, s.26) tanımlamasına göre dijital medyanın radyo veya televizyon gibi kitle iletişim araçlarından ayrıldığı yer tam da burasıdır. Bu durum bloglar, X veya Facebook gibi ortamların iletişimi medyasızlaştırma/aracısızlaştırma sürecini de beraberinde getirir. Çünkü bugünün enformasyon toplumu medyasızlaştırılmış iletişim üzerine kuruludur. Bu nedenle de medyasızlaştırma temsil çağının sonunu getirmektedir. Han, bugün herkesin herhangi bir aracı olmaksızın doğrudan dijital ortamda olmak ve görüşlerini sunmak istediğini, temsilin yerini mevcudiyete/hazır bulunmaya veya ortak temsile bıraktığını düşünmektedir. Yani, aracısızlaştırma/medyasızlaştırma şeffaflığın ve daha fazla katılımın bir olanağı olarak görülmektedir. Bu bağlamda Han (2024, s.30), böylesi bir şeffaflık iddiasının katılımcılık ve enformasyon edinme özgürlüğünün çok ötesine geçtiğini şu cümlelerle açıklamaktadır: "Bu durum bir paradigma değişiminin habercisidir. Ne olduğunu ve olabileceğini sunması açısından normatiftir. Yeni bir oluşu/varlığı tanımlar." Bu bakış açısından yola çıkan Han, bir şeylerin olgunlaşmasına izin vermenin artık mümkün olmadığını ve dijital iletişimin gürültüye yol açtığının altını çizmektedir.

Bunun yanı sıra, Han çalışmasında, dijital ortamın iletişimi dokunsallık ve fiziksellikten yoksun bıraktığına, dijital iletişimin sunduğu rahatlık nedeniyle gerçek kişilerle, hatta gerçek olan her şeyle temas etmekten giderek daha fazla kaçınıldığına değinmektedir. Han'a (2024, ss.32-33) göre, dijital iletişim gitgide daha da bedensiz ve çehresiz hale gelmiştir. Bu argümanın Bauman'ın (2010, s.26) "sibermekânda bedenlerin önemi yoktur, ama bedenlerin hayatında sibermekânın kesin

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 24.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 23.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 92-107

Kitap İncelemesi /Book Review

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1572991>

ve vazgeçilmez bir önemi vardır” görüşünün bir tezahürü olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin, akıllı telefonlar, dijital bir ayna olarak geç çocuklukta aynalama döneminin yerini alarak katılımcının kendisini içine kapattığı narsistik bir mekân, hayali bir alan açmaktadır. Karmaşıklardan yoksun bir girdi-çıkı moduyla çalışan akıllı telefonlar, insana karmaşık düşünmeyi unutturmakta, “kısa vadeciliği ve dar görüşlülüğü destekleyerek uzun ve yavaş olan her şeyi göz ardı etmektedir.” Bu nedenle de Han (2024, ss.32-33), akıllı telefonların aslında dijital olan gibi bir pozitiflik mekânı yarattığını, aynı olanı sürdürdüğünü, “negatiflikle baş etme becerisini zayıflattığını” ileri sürmektedir. Günümüzün pozitif toplumu her türlü direnç biçiminden uzaklaşmakta, içinde sadece aynılığın farklı hallerinin hüküm sürdüğü bir toplum biçimine dönüşmektedir. Ona göre, dijital iletişim bakış fakiri bir iletişimdir.

Han (2024, s.34), bakış ile Jacques Lacan’ın imge teorisinin merkezi kategorisinde yer alan “bana bakan, beni etkileyen ve büyüleyen imgenin içindeki öteki” ye atıf yapmaktadır. Yazara göre giderek artan algının narsistleşmesi ise bakışı, yani ötekini yok etmektedir. Han, tanımladığı bu öteki olma halini aşağıdaki gibi açıklamaktadır:

Dokunmatik ekranda yapılan tıklamaların ötekiyle ilişkiye dair bir sonucu vardır. Ötekini kendi ötekiliğinde inşa eden her türlü mesafeyi ortadan kaldırır. Bu nedenle ekrandaki resme tıklayabilir ve doğrudan dokunabiliriz, çünkü o zaten bakışını, çehresini kaybetmiştir. *Çimdik hareketiyle* ötekini de kontrol edebiliyorum. Ötekileri kendi yansımamızı görünür kılmak için uzaklaştırıyoruz. Lacan, dokunmatik ekranın, beni aynı anda hem ötekinin bakışlarından koruyan hem de onu görmemi sağlayan bir ekran olarak imgeden farklı olduğunu söyleyecektir. Akıllı telefonların dokunmatik ekranlarını şeffaf ekran olarak adlandırabiliriz. O, bakıştan yoksundur. (Han, 2024, ss.34-35)

Yazar, yukarıda aktarılan öteki ile gerçek olan arasında yakın bir ilişki kurmaktadır. Han’a (2024, ss.39-40) göre, dijital pencerelerden gerçek olanın, hatta ötekinin zorla içeri girme tehlikesi yoktur. Burada dijital pencereler bireyi gerçek olandan daha etkili bir şekilde korumaktadır. Dolayısıyla dijital ile gerçek arasında daha az analogi mevcuttur. Dijital medya, geleneksel medyaya kıyasla gerçek olanla daha fazla mesafe yaratmaktadır. Han’a (2024, s.37) göre, dijital medya yardımıyla üretilen çok miktarda imge gerçeklikten daha canlı, daha güzel, daha iyi görünerek bir rol model oluşturmaktadır. Yazar çalışmasında bu kitlesel imge üretimini ise “bir çeşit savunma ve kaçış reaksiyonu” olarak yorumlamaktadır. Han’ın (2024, s.39) deyişiyle kusurlu olarak algılanan gerçeklik karşısında imgelere sığınılmaktadır. Böylelikle dijital ortam olgusalıktan çıkılan, yaştan, kaderden ve ölümden yoksun bir mekân haline gelmektedir.

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 24.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 23.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 92-107

Kitap İncelemesi /Book Review

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1572991>

Bu durum eylemde bulunma biçimlerinde de birtakım dönüşümlere yol açmaktadır. Han (2024, s.41) eylemin bugün hala mümkün olup olmadığını, edimlerimizin otomatik süreçlerin insafına kalıp kalmadığını, dijital ve kapital/sermaye makinelerinin eylem özgürlüğünü yok edip etmediğini sorgulamaktadır. Vilem Flusser'in "dijital cihazlarla insan, daha şimdiden yarının maddi-olmayan hayatı yaşıyor" öngörüsüne atıfla bu hayatın en karakteristik özelliğini ellerin atrofisi⁴ olarak tanımlamaktadır. Yaşanılan zamanın niteliği düşünüldüğünde, bu noktada, ellerin yerini parmakların aldığını söylemek mümkündür. Han'a (2024, s.42) göre, dijital cihazlar ellerin ve hatta düşünmenin körelmesine neden olacaktır:

Gelecekteki insanın artık ellere ihtiyacı olmayacak. Artık hiçbir şeyi düzenlemek ve işlemek zorunda kalmayacak, çünkü maddi şeylerle değil, maddi-olmayan enformasyonlarla ilgilenecek. Ellerin yerini parmaklar alacak. Yeni insan, eyleme geçmek yerine sadece parmaklarını oynatacak. Yalnızca oynamak ve tadını çıkarmak isteyecek. Çalışma değil, aksine boş-vakit onun hayatını karakterize edecek. (Han, 2024, s.42)

Diğer yandan, Han'a (2024, ss.43-44) göre, dijital çağ, sadece bir boş-vakit çağı değil aynı zamanda performans çağıdır. Performans, kendini optimize etme ve kendini sömürme zorlaması biçiminde, tüm katmanlarıyla kendini göstermektedir. Bugün, özgürlüğün kendini zorlamaya yol açtığını, daha fazla özgürlüğün daha fazla zorlama anlamına geldiğini, performans öznesi bireyin tükenene kadar kendi kendisini sömürdüğünü ve hiç de azımsanmayacak oranda intiharla sonuçlanan bir öz-saldırganlık geliştirdiğini ileri sürmektedir. Bir proje olarak kendiliğin, bireyin kendisine karşı yönelen bir mermi olduğunu iddia etmektedir. Çünkü bugün dijital cihazlar yeni bir zorlama, yeni bir kölelik yaratmakta, mobil olmaları sayesinde her yeri iş yerine ve her zamanı bir çalışma zamanına dönüştürerek bireyi daha verimli bir şekilde sömürmektedir. Bu bağlamda, bu hareket özgürlüğü her yerde çalışmak mecburiyetinde olma zorunluluğuna dönüşmektedir. Han'ın dijital ortamın vaat ettiği özgürlüğe getirdiği eleştiriye aşağıda yer verilmektedir:

Daha fazla özgürlük vaat eden akıllı telefonlardan ölümcül bir zorlama, yani iletişim zorlaması yayılıyor. Bu arada, dijital aygıtlarla neredeyse takıntılı, saplantılı bir ilişkimiz var. Burada da özgürlük, zorlamaya dönüşüyor. Sosyal ağlar bu iletişim zorlamasını muazzam derecede

⁴ Organların beslenmesine engel olan çeşitli hastalıklar ve besin yetersizliğinden dolayı -özellikle sinirler ve kaslarla ilgili olarak- çalışan hücrelerin sayısının azalması, organların küçülmesi, körelmesi anlamına gelen ve tıpta kullanılan bir terim olarak atrofiyi Ersöz, tarihsel ve toplumsal olarak bir "gerileme" anlamında kullanmaktadır. Bu tanımdaki anahtar sözcük, ilerleyen gerilemedir. Ersöz, atrofi kavramının tıp biliminden ödünç alınarak sosyal bilimlere dolayısıyla tarihe, topluma, insan bilincine, insan ilişkilerine ve insanlık durumlarına uygulanabileceğini düşünmekte aslında olumlu bir kavram olan ilerlemenin kendi içinde barındırdığı olumsuzluğu açığa vurabilen bir kavrama işaret etmektedir (akt. Kurt, 2008). Bu düşünce, Han'ın dijitalleşme anlayışı ile de örtüşmektedir.

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 24.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 23.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 92-107

Kitap İncelemesi /Book Review

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1572991>

güçlendiriyor. Nihayetinde, bu sermayenin mantığının bir sonucudur. Daha fazla iletişim daha fazla sermaye anlamına geliyor. Hızlandırılmış iletişim ve enformasyon dolaşımı, hızlandırılmış sermaye dolaşımına yol açıyor. (Han, 2024, s.45)

Ek olarak Han (2024, s.45), dijital kelimesinin her şeyden önce sayılan parmağa göndermeğe yaptığından, dijital bireyin ise sürekli sayma ve hesaplama anlamında parmaklarını kullandığından, Facebook arkadaşlarının da öncelikli olarak sayıldığından, eğilimlerin bile beğeniler biçiminde sayıldığından bahsetmektedir. Bununla birlikte yazara göre anlatı da büyük ölçüde anlamını yitirmiştir. Dolayısıyla bugün her şey sayılabilir hale getirilerek performans ve verimliliğin karşılığı olarak sunulmaktadır. Han'a (2024, s.45) göre, "bugün sayılamayan her şey *var olmaya* son veriyor."

Han'a (2024, ss.49-50) göre, dijital olan şeffaflık için bir zorlama üretmektedir. Zira şeffaflık toplumunda enformasyon olarak her şey herkesin erişimine açık olmalıdır. Çünkü şeffaflık enformasyonun özü, dijital ortamın işleme tarzıdır. Han (2024, s.50), Heidegger'in kendini saklamayı seven, gizlenmiş, dışlayıcı ve seçici "hakikat" kavramı ile apaçık ortada duran ya da apaçık bireyin önüne atılmış, yığın oluşturan ve sık sık karşılaşılan enformasyon kavramı arasında bir ilişki kurmaktadır:

Hakikat yığını diye bir şey yoktur. Buna karşın enformasyon yığını mevcuttur. Olumsuzlama olmadan, pozitif olan bir yığın haline gelir. Pozitifliği nedeniyle enformasyon bilgidan ayrılır. Bilgi, yalın olarak önümüzde durmaz. İnsan, onunla enformasyonda olduğu gibi yalın olarak karşılaşmaz. Çoğu zaman, öncesinde uzun bir deneyim vardır. Fazlasıyla kısaltılmış ve kısa ömürlü olan enformasyondan tamamen farklı bir zamansallığa sahiptir. Enformasyon belirtiktir, bilgi ise genellikle örtük bir biçim alır. (Han, 2024, s.50)

Diğer yandan yazar, iktidar/güç ve enformasyon arasında da bir ilişki kurmaktadır. İktidarın tıpkı hakikat gibi kendini gizemle sarmaladığını, hakikati icat ettiğini ve bu nedenle enformasyonla arasının iyi olmadığını, radyo gibi kitle iletişim araçlarının tek yanlı bir iletişim gerçekleştirmeleri nedeniyle bir iktidar ve tahakküm kurma eğilimine sahip olduğunu ileri sürmektedir. Çünkü Han'a (2024, s.50) göre, iktidar asimetrik iletişimi dayatır. Asimetrinin derecesi ne kadar yüksekse iktidar da o kadar güçlü olur. Diğer yandan, dijital medya ise simetrik bir iletişim üreterek iktidar ilişkisi kurabilmeyi oldukça güçleştirir. Enformasyon alıcısı birey aynı zamanda göndericisine dönüşmüştür. Bu dönüşümdeki bireyi Han (2024, ss.51-52), ağ boyunca sanki bir dijital avlanma alanındaymış gibi dolaşıp duran ve akışa kapılarak hakikati aramaktan ziyade daha kümülatif ve toplamaya dayalı avını arayan enformasyon avcısına benzetmektedir. Bu bireylerin av araçları, Paleolitik avcılarının kullandığı mızrak, yay ve okların aksine telefon, bilgisayar, tablet gibi mobil

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 24.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 23.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 92-107

Kitap İncelemesi /Book Review

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1572991>

cihazlardır. Ancak bu dijital avcılar Han'ın (2024, s.51) ifadesiyle “kendilerini tehlikeye atmazlar, çünkü fare ile enformasyon avlamaktadırlar.”

Enformasyon avcıları sabırsızdır ve çekinmeleri yoktur. “Beklemek” yerine pusuya yatarlar. Şeylerin olgunlaşmasına izin vermek yerine, onları ele geçirmek isterler. Her tıklamada bir av yakalamaktır geçerli olan. Onların zamansallığı, total şimdiki zamandır. Görüşlerini engelleyen her şey, hemen önlerinden temizlenmelidir. Dijital av alanının bu genel görünümünün adı şeffaflıktır. Enformasyon avcıları ve toplayıcıları, şeffaflık toplumunun sakinleridir. (Han, 2024, s.52)

Ek olarak Han (2024, s.57), şeffaflık toplumunda yaşam formunun medyaya/ortama bağımlılığından bahsetmektedir. Dijital çağ ile artık ne özne ne de nesne vardır. Han'ın (2024, s.56) Flusser'den aktardığı gibi “artık ne öznesi olabileceğimiz bir nesne ne de herhangi bir nesnenin öznesi olabilecek sert, sağlam bir çekirdek var.” Bugün kendilik Flusser'e göre, yalnızca “birbiriyle kesişen sanallıkların bulunduğu bir düğüm noktasıdır.” “Biz” denilen şey ise bir olasılıklar düğümüdür ve bu biz mümkün olasılıklar etrafında birbiri ardınca akan noktalardan oluşan dijital hesaplamalar gibidir. Fakat bu noktada Han (2024, s.58), Flusser'in kavramsallaştırmasından farklı olarak, dijital iletişimin biz'i çok daha fazla erozyona uğrattığına ve dijital iletişime hâkim olanın narsisizm ile ilişkisine dikkat çekmektedir. Dijital teknolojilerin narsistik ego-makineleri olarak işlev gördüğünü düşünmektedir. Çünkü Han'a (2024, s.73) göre, X, Facebook gibi platformlarda bireyler, yalnızca kendi kendisinin yankısını duymakta, dünyayı yalnızca kendiliğin gölgesinde görmekte, sonunda kendi kendisini tüketen ve yıpratıcı özne olarak kendi içinde boğulmaktadır.

Han'a (2024, ss.61-69) göre, dijital dönüşüm yeryüzünü, yersel düzeni de dönüştürmektedir. Ruh/tin, eylem, düşünme ve hakikat gibi yersel düzene ait kategorilerin yerini dijital düzenin kategorileri alacaktır. Dijital düzenle yersel düzenin aksine doğruluk/yanlışlık, iyi/kötü, güzel/çirkin, sevgi/nefret, dost/düşman aynı çerçevede ortaya koyulmakta, şeffaflık ve mesafesizlik ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla yazar, dijital düzenin acıdan, ötekinin negatifliğinden yoksun olduğunu pozitifliğin aşırılığı içinde herhangi bir deneyimin mümkün olamayacağını savunmaktadır. Çünkü yazara göre, dijital ortamda esas olan “beğendim” fenomenolojisidir. Han (2022, s.15), benzer vurguya performans öznesi kavramını ön plana çıkardığı Palyatif Toplum Günümüzde Acı isimli kitabında da yer vermektedir:

Palyatif toplum aynı zamanda bir “beğendim” toplumdur da. Bir beğeni çılgınlığına kapılmıştır. Her şey beğeni kazanana kadar düzleştirilir. “Like” günümüzün imi, hatta ağrı

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 24.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 23.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 92-107

Kitap İncelemesi /Book Review

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1572991>

kesicisidir. Sadece sosyal medyaya değil, kültürün bütün alanlarına hakimdir. Sadece sanat değil, bizzat hayat instagramnabilir olmak durumundadır...

Han'ın (2024, s.80) deyişiyle, “Beğendim butonu dijital oy pusulasıdır. İnternet ya da akıllı telefonlar yeni oy verme yerleridir. Ve fare tıklaması ya da kısa dokunuş, ‘söylem’in yerini alır.” Bu bağlamda Han (2024, ss.65-69), dijital medyanın insanlığının gücünün ötesine geçip geçmediğini sorgulamakta ve nesnelerin internetinin yeni hayaletler ortaya çıkardığını, herhangi bir insani yardım olmadan nesnelere arasında gerçekleşen otomatik etkileşimlerin dünyayı hayaletimsi bir hale getirdiğini düşünmektedir.

Ayrıca Han (2024, s.72), filtrelenmemiş enformasyonun algıyı tamamen körelttiğinin ve aynı zamanda bazı ruhsal hastalıklara da neden olduğunun altını çizmektedir. Bu hastalıklardan birini de 1996 yılında İngiliz psikolog David Lewis tarafından ilk olarak ortaya atılan Enformasyon Yorgunluğu Sendromu kavramı ile açıklamaktadır. Analitik becerinin zayıflaması, yargı yetisinin körelmesi, dikkat eksikliğinin ve genel huzursuzluk halinin artması, sorumluluk taşıyamama kaygısının artması gibi şikayetleri olan bireylerde enformasyon yorgunluğunun mevcut olduğu düşünülmektedir. Günümüzde herkes sürekli artan miktarda bir enformasyonla karşı karşıya kalmaları nedeniyle bu sendromdan etkilenmektedir. Burada etki gücünü arttıran, belirli bir noktadan sonra enformasyonun artık haber verici olması değil aksine deforme edici olmasıdır.

Ek olarak yazar, dijitalleşmenin Bentham'ın panoptikonunu⁵ yeniden gündeme getirdiğinin de altını çizmektedir. Han'a (2024, s.84) göre, dijital gözetim toplumunun özel bir panoptik yapısı bulunmaktadır. Han'a göre (2024, ss.85-86), bu toplumda, tıpkı Bentham'ın panoptikon

⁵ Panoptikon, ya da gözetim-evi-merkezi bir gözetleme kulesi etrafında birçok hücreden oluşan, bir gardiyanın birçok mahkumu aynı anda denetleyebildiği büyük dairesel yapı- bir anlamda çelişkili de olsa, Jeremy Bentham'ın yaratıcı imgelemine ürünüdür. Panoptikon, gerçekte kardeşi Samuel'in düşüncesi olmasına rağmen, genel olarak Jeremy Bentham'ın adıyla bilinir ve anılır. Panoptikon binası endüstriyel kullanım için tasarlanmış olmasına rağmen, Jeremy Bentham bu yapının bir hapisane olarak kullanılabilme olanağına yoğunlaşır (Watkin, 2016, ss.77-79). Panoptikon kelimesi “pan” ve “opticon” olarak bilinen iki farklı sözcükten türetilmiştir. Pan kelimesi bütün anlamına gelirken, opticon kelimesi ise gözetlemek anlamına gelmektedir. Bu nedenle yapı yerine getireceği göreve uygun olarak “bütünü gözetlemek” (Özdel, 2012, s.23) ve “her yeri gören yer” anlamında (Bauman & Lyon, 2016, s.22) kullanılmaktadır. Panoptikon, merkezinde bir gözetleme kulesi bulunan mimari bir yapıdır; bu kule, hapisane müdürüne bir çember üzerine dizilmiş hücrelerin yer aldığı binayı hâkim bir şekilde gözetleme olanağı sağlar. Tek kişilik hücrelerinde, ayrı bir şekilde tutulan mahkûmlar kendilerini gözetleyeni görmeden gözetlenirler. Bu mekânsal organizasyon şekli toplum için kapsamlı bir projeyi, bir tür ütopyayı destekler (Mattelart, 2010, ss.13-14). Bentham (2016, s.9) bu yapı ilkesi tasarımının gözetim altında tutulacak her tür insanın bulunduğu her türlü kuruma ve özellikle de cezaevlerine, hapisanelere, ticarethanelere, işlahevlerine, yoksullar evine, karantina istasyonlarına, fabrikalara, hastanelere, akıl hastanelerine ve okullara uygulanabileceğini düşünmüştür.

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 24.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 23.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 92-107

Kitap İncelemesi /Book Review

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1572991>

kavramsallaşmasında ifade ettiği gibi, her tıklama kaydedilmekte, atılan her adım geriye doğru izlenebilmekte, birey arkasında dijital izler bırakmaktadır. Bentham'ın panoptikonundaki izole edilmiş, birbiriyle iletişim kuramayan mahkumların aksine, dijital gözetim toplumu panoptikonun sakinleri birbirleriyle yoğun bir şekilde iletişim kurmakta ve kendi aralarında ağ oluşturmaktadırlar. Burada aslolan Bentham'ın kavramsallaştırmasındaki mekânsal ve iletişimsel izolasyon değil, ağ oluşturma ve hiper iletişimdir. Bu bağlamda Han, panoptikon kavramsallaştırmasının kontrol toplumundaki dijital panoptikona doğru nasıl evrildiğini ve farklılaştığını aşağıdaki gibi açıklamaktadır:

Bu dijital panoptikonun sakinleri, tutsak değiller. Özgürlük illüzyonu içinde yaşıyorlar. Kendilerini gönüllü olarak ifşa ederek ve aydınlatarak dijital panoptikonu enformasyonlarla beslerler. Kendini-aydınlatma, harici aydınlatmadan daha etkilidir. İçinde kendini-sömürmeyle paralellikler taşır. Kendini-sömürme, harici-sömürüden daha etkilidir, çünkü ona özgürlük duygusu eşlik eder. Kendini-aydınlatmada pornografik teşhir ve panoptik kontrol bir aradadır. Kontrol toplumu, sakinlerinin dışsal zorlama aracılığıyla değil, aksine içsel bir ihtiyaçtan dolayı kendisini dışarıya açtığı, özel ve mahrem alanı terk etme mecburiyetinde olma kaygısının yerini utanmazsa sergilenme ihtiyacına bıraktığı, yani, özgürlük ve kontrolün ayırt edilemez hale geldiği yerde tamamlanır. (Han, 2024, s.84)

Dijital panoptikonun kendine has yanı herkesin herkesi gözetlemesi ve herkes tarafından gözetlenebilmesindedir. Dolayısıyla bu gözetleme ve gözetlenme hali, simetrik bir ilişki içerisinde gerçekleşmektedir. Han'a (2024, s.87) göre, bu gözetleme hali Bentham'ın panoptikonun dijital tamamlanışıdır. Han'ın (2024, s.87) deyişiyle "Görmek, gözetlemeyle tamamen örtüşüyor. Herkes herkesi gözetliyor. Herkes aynı anda Big Brother ve mahkumdur."

Son olarak Han (2024, s.90), bugün bir paradigma değişiminin gerçekleştiğine, bu değişimin ise dijital panoptikonun biyopolitik bir disiplin toplumu değil, daha ziyade psikopolitik bir şeffaflık toplumu olmasından kaynaklandığına değinmektedir. Bu toplumda biyo-iktidarın yerini psiko-iktidarın aldığı şu şekilde aktarmaktadır:

Psikopolitika, dijital gözetleme yardımıyla düşünceleri okuma ve kontrol etme konumundadır. Dijital gözetleme, Big Brother'ın güvenilir, verimsiz, perspektife bağlı optik sisteminin yerini alıyor. Dijital gözetleme, belirli bir perspektife bağlı olmadığı için çok daha etkilidir. Biyopolitika, insanların psişesine incelikli bir şekilde erişilebilmesine izin vermez. Buna karşılık psiko-iktidar ise her türlü psikolojik süreçlere müdahale edebilir...Psiko-iktidar, insanları dışarıdan ziyade içeriden gözetliyor, kontrol ediyor ve etkiliyor olması bakımından biyo-iktidardan daha etkilidir. (Han, 2024, s.90)

Han (2024, s.90), Big Data sayesinde kitlelerin davranış örüntülerini okumanın mümkün hale geldiğinin ve dijital gözetim toplumunun geliştirdiği totaliter eğilimlerin dijital psikopolitika

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 24.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 23.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 92-107

Kitap İncelemesi / Book Review

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1572991>

çağını başlattığının altını çizmektedir. Dolayısıyla dijitalleşmeyle sunulan özgürlük illüzyonun Han'ın (2024, s.83) deyişiyle, "hayatın total kaydında" farklı krizler yarattığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Sonuç

Byung-Chul Han tarafından kaleme alınan Sürünün İçinde Dijital Dünyaya Bakışlar isimli kitap, iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte, toplumsal yapıda meydana gelen değişim ve dönüşümleri dijital sürü kavramsallaştırımı üzerinden eleştirel bir bakışla ele almaktadır. Bu bağlamda, dijital sürü kavramsallaştırması ve bu kavramsallaştırmaya ilişkin temel özelliklerin açılımı ile günümüz toplumunun öznesi hakkında okuyucuya yeni bir perspektif sunulduğu düşünülmektedir.

Diğer yandan çalışma, dijital iletişim teknolojileri ve beraberinde sosyal ağlar aracılığıyla birbirleriyle iletişim kuran ve ortak hareket eden öznedeki giderek artan saygı yokluğuna, çözülmeye başlayan kamusal alana, özel olanın sürekli kamusal hale gelmesine, çokluk ve yalnızlık tarafından karakterize edilen günümüzün toplumsal durumuna, dokunmatik ekranda yapılan tıklamaların ötekiyle ilişkiye dair sonuçları olduğuna, algının narsistleşmesine, "biz" in uğradığı erozyona, dijital aygıtların mobil olmaları sayesinde yarattığı yeni kölelik biçimine, aşırı enformasyona maruz kalmanın sebebiyet verdiği hastalıklara, dijital ortamın geleneksel medyaya kıyasla gerçek olanla daha fazla mesafe yarattığına, Big Brother'ın denetimini sosyal medyada kendini sergileyen özne aracılığıyla ve onun rızasıyla gerçekleştirdiğine dikkat çekmektedir. Ayrıca çalışma, yersel düzen ile dijital düzen, dijital medya ile geleneksel medya, kitleler ve dijital sürü, vatandaş ve tüketici, biyo-iktidar ve psiko-iktidar arasındaki farklılaşmalara değinmesi bakımından da önem taşımaktadır.

Ek olarak, dijital sürü kavramsallaştırımının Han'ın aktardığı şeffaflık toplumu, yorgunluk toplumu, performans toplumu, kontrol toplumu, dijital gözetim toplumu gibi kavramsallaştırmalarının zorunlu bir sonucu olarak –muhtemelen bu toplumsal tipolojileri körükleyecek bir kavrama işaret ettiği düşünülmektedir. Han bu çalışmasında Şeffaflık Toplumu (2017), Psikopolitika (2019), Enfokrazi (2022) gibi kitaplarında geliştirdiği kavramları dijital sürü kavramsallaştırması üzerinden yeniden yorumlamakta, genişletip örneklendirmektedir. Bu anlamda kitabın diğer çalışmaların temel bir özetini sunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Carl Schmitt,

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 24.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 23.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 92-107

Kitap İncelemesi /Book Review

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1572991>

Jacques Lacan, Roland Barthes, Martin Heidegger, Jean-Paul Sartre, Hannah Arendt, Franz Kafka, Michel Foucault, Walter Benjamin gibi düşünürlerin görüşleri de yazarın sürü içindeki öznenin dünyasını analizinde etkili olmuştur. Han, dijitalleşme ile öznenin geçirdiği değişimin ve dönüşümü düşünürlerin kavram setlerine atıf yaparak tartışmaktadır. Böylelikle ilgili çalışmanın içerdiği eleştirilerin incelikli bir şekilde kavranmasına zemin sağlayarak görüşlerini desteklemekte ya da bazı kavramların güncellenmesi gerektiğini iddia etmektedir.

Çalışmasında yazar, sürünün içinde dijital dünyaya bakışı saygı, infial toplumu, enformasyon yorgunluğu, temsil krizi, medyasızlaştırma, psikopolitika gibi kavram setleri üzerinden sosyolojik, siyasal ve kısmen ekonomik bağlam vurgusu içinde ele almaktadır. İlgili kavram setleri dijital sürünün aktif görünürken pasif, etken görünürken edilgen olma halinin anlaşılabilmesine de önemli bir kanıt oluşturmaktadır.

Tartışmasını temellendirdiği eleştirel bakıştan hareketle günümüzün dijital gözetim toplumunun öznesini dijital sürü olarak tanımlamaktadır. Dijital sürünün sorumlu ve politik olarak etkin bir kolektif oluşturamadığı/oluşturamayacağı düşüncesinin çalışmanın bu kuramsal bakış üzerinden temellendirilmesinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Dijital sürü kavramsallaştırmasının önemini iki açıdan değerlendirmek doğru olacaktır. Bunlardan biri, dijital sürünün iktidar ilişkileri ve ekonomik yapı açısından önemi; ikincisi ise gelişen, değişen iletişim akışının yönü ve biçiminin değişimini sembolize ettiği iddiası çerçevesinde dijital sürü içindeki öznenin iletişim dünyası açısından önemidir. Çalışmada dijital sürüyü önemli kılan iddia ve tartışmalar aktarılmış, bu iddiaların zemini ise ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tüm okumalar ve değerlendirmeler sonucunda, bugün gelinen noktada yadsınamayacak tek şey, dijital medyanın toplumsal ve bireysel düzeydeki etki gücünü biraz ihtiyatla, eleştirel bir bakış açısıyla ele almak gerektiğidir. Han'ın çalışmasının bu yaklaşım üzerinden ele almasını çalışmanın güçlü yanı olarak ifade etmek mümkündür. Bu eleştirel yaklaşım konunun önemini ve yaygınlığını arttırmakta, öznenin dijital medyada var olma nedeni ve devamlılığının dijital gözetim toplumunda belli sınırlar içinde var olduğunun kapsamının daha derin okumalarla incelenmesi zorunluluğunu beraberinde getirmektedir. Çünkü bu var oluş koşullarına uygun biçimde sürü içinde kendine yer bulan özne, enformasyon seli ve infial dalgaları sayesinde, dijital ortamın vaat ettiği özgürlük maskesi ardına gizlenenlerin, sürü içinde olma sürecinin ve bunun en önemli aracının, dijital medya

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 24.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 23.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 92-107

Kitap İncelemesi /Book Review

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1572991>

olduğunun farkındadır. Okur yelpazesinin, geniş bir biçimde iletişim, iletişim sosyolojisi, medya, dijitalleşme ve teknoloji üzerine okuyanları, araştıranları kapsayabileceği kitabın güçlü yanlarından birisi dijitalleşmenin birey ve toplum üzerindeki etkisini hakikat, mahremiyet, kamusal alanın dönüşümü, mesafe, saygı, gözetim, yabancılaşma, duyarsızlaşma gibi konulara odaklanarak dijital sürünün izini sürmesidir. İletişim teknolojilerinin özgürlük vaadine yönelik tartışmalara eleştirel bir perspektifle ve şüpheyle yaklaşılması, dijital sürü teması ekseninde, bu sürünün kitlelerden farkını da hesaba katarak, yazarın önceki kitaplarında geliştirdiği toplum tiyolojileri üzerinden açılımlar sunularak analiz edilmesi ile kitap alana özgün bir katkı sağlamaktadır.

Kaynakça

- Bauman, Z. (2010). *Küreselleşme toplumsal sonuçları*. (A. Yılmaz, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. & Lyon, D. (2016). *Akışkan gözetim*. (E. Yılmaz, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Bentham, J. (2016). Panoptikon ya da gözetim-evi. İçinde B. Çoban & Z. Özarslan (Haz.), *Panoptikon gözün iktidarı* (ss.9-11). Su Yayınları.
- Byung-Chul, H. (2022). *Palyatif toplum günümüzde acı*. (H. Barışcan, Çev.). Metis Yayıncılık.
- Byung-Chul, H. (2024). *Sürünün içinde dijital dünyaya bakışlar*. (Z. Sarıkartal, Çev.). İnka Kitap.
- Duman, Ö. D. (2021). *Dijital bağımlılıklar ve sosyal medya hastalıkları*. İskenderiye Kitap.
- Kato, T. A., Shinfuku, N., Sartorius, N. & Kanba, S. (2011). Are Japan's hikikomori and depression in young people spreading abroad? *The Lancet*, 378 (9796). [10.1016/S0140-6736\(11\)61475-X](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(11)61475-X)
- Kurt, B. (2008). ...İsimler evine hoşgeldiniz. *Yeni Tiyatro*, s. 6.
- Le Bon, G. (1997). *Kitleler psikolojisi*. (Y. Ender, Çev.). Hayat Yayınları.
- Mattelart, A. (2010). *Gözetimin küreselleşmesi güvenleştirme düzeninin kökeni*. Kalkedon Yayınları.
- Özdel, G. (2012). Foucault bağlamında iktidarın görünmezliği ve “panoptikon” ile “iktidarın gözü” göstergeleri. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, Volume 2, Issue 1, 22-29. [10.7456/10201100/003](https://doi.org/10.7456/10201100/003)

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 24.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 23.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 92-107

Kitap İncelemesi /Book Review

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1572991>

Poerksen, B. & Detel, H. (2014). *The unleashed scandal. The end of Control in the digital age*. Ingram Book Company.

Saitō, T. (2013). *Hikikomori: Adolescence without end*. (J. Angles, Çev.). University of Minnesota Press.

Teo, A. R., Saha, S., Stufflebam, K., Fetters, M. D., Tateno, M., Kanba, S. & Kato, T. (2015). Psychopathology associated with social withdrawal: Idiopathic and comorbid presentations. *Psychiatry Research*, 228, ss.182–183. [10.1016/j.psychres.2015.04.033](https://doi.org/10.1016/j.psychres.2015.04.033)

Watkin, C. P. (2016). Bentham'ın panoptikon'u ve Dumont'un 'oanoptique'i. İçinde B. Çoban & Z. Özarslan (Haz.), *Panoptikon gözün iktidarı* (ss.77-81). Su Yayınları.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız çift kör hakem.

Yazar Katkısı: Rabia ZAMUR TUNCER %100 oranında katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu makale, insan veya hayvanlar ile ilgili etik onay gerektiren herhangi bir araştırma içermemektedir.

Çatışması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Rabia ZAMUR TUNCER %100

Funding and Acknowledgement: This article does not involve any human or animal research requiring ethical approval.

Conflict of Interest Statement: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.